

Előhang a Klubrádió Rakott c. műsorának 2011.07.07-i adásához

Szemléltetés: az új Alaptörvény olyan, mint a lumbágó. Nem kellemes, mégis évekig együtt kell élni vele. Helytálló-e ez - s ha igen, hol, hogyan, mennyiben és miért – a régi és újszerű alkotmányos alapjogainkra nézve is? A diktatúrában az egyén (annak érdeke, joga) van legalul. Inkább jogtárgy, mint jogalany az „államosított” polgár. A bátyuska nem számít, belőle felesleg is akad. Éhínségek, háborúk, kivégzések igazolják ezt. A demokratikus jogállamban, elvben senki sem fontosabb, mint az alkotmányos jogalany, az adófizető és választópolgár. Ő a népszuverenitás alapegysége - a többiekkel együtt, persze -, tőle ered minden hatalom, és neki tartoznék számadással minden közfunkcionárius. A polgár által és érte van a közjó. Jogai rendre felette állnak a parlamentnek is. Nem az embert kell korlátozni a hatalom érdekében /annak kénye-kedve szerint/, hanem fordítva. Ki van kiért: a polgár az államért, avagy fordítva – ez a lényeg. A polgári forradalmak, ill. alkotmányok kezdetétől dilemma az egyén és a hatalom viszonya. Onnantól számítva, hogy önkényesen, ítélet nélkül tömlöcbe zárható-e az ember, odáig, hogy ami jogában áll, ahhoz köze is van vagy lesz-e valamikor. Izgalmas európai kitekintések adódnak. 3 alapjogi időszak itthon is volna: 1949 1989 és 2012. Milyen tények és trendek láthatók? Hol áll, merre tart Magyarország? Válaszol: Dr. Somody Bernadette, az ELTE alkotmányjogász adjunktusa. Műsorvezető Kolláth György.

Adásmenet a Rakott 2011. július 7-i műsorához

Jó estét kívánok! A 29. amatőr órámban köszöntöm a hallgatót. Bevezető szemléltetőnk így szól: az új Alaptörvény olyan, mint a lumbágó. Nem kellemes, mégis évekig együtt kell élni vele. Helytálló-e ez – s ha igen, hol, hogyan, mennyiben és miért – a régi és új alkotmányos alapjogainkra nézve is?

A diktatúrában az egyén (annak érdeke, joga) van legalul. Inkább jogtárgy, mint jogalany az „államosított” polgár. A bátyuska nem számít, belőle felesleg is akad. Éhínségek, háborúk, kivégzések igazolják ezt. A demokratikus jogállamban, elvben senki sem fontosabb, mint az alkotmányos jogalany, az adófizető és választópolgár. Ő a népszuverenitás alapegysége - a többiekkel együtt, persze -, tőle ered minden hatalom, és neki tartoznék számadással minden közfunkcionárius. Közvetlenül és közvetve e polgár által és érte történik minden közjó. Jogai rendre felette állnak a parlamentnek is. Nem az embert kell korlátozni a hatalom érdekében, /és pláne nem annak kénye-kedve szerint/, hanem fordítva. Ki van kiért: a polgár az államért, avagy fordítva – örök dilemma ez.

A polgári forradalmak, ill. alkotmányok kezdetétől kulcs az egyén és a hatalom viszonya. Onnantól számítva, hogy önkényesen, ítélet nélkül tömlöcbe zárható-e az ember, odáig, hogy ami jogában áll, ahhoz köze is van vagy lesz valamikor. Izgalmas európai kitekintések adódnak. 3 alapjogi időszak itthon is volna: 1949, 1989 és 2012. Milyen tények és trendek láthatók? Hol áll, merre tart Magyarország? Ez a műsor főmenüje.

Néhány idézet fest hátteret. Goethe: a háború elvesztése malőr, egy parasztház leégése tragédia. Megjegyzés: nem mindegy, hogy ki mit bír el. Thomas Mann-nál Mózes mondja: jól tudom, a törvényt nem fogják megtartani, parancsa ellen mindenkor és mindenütt vétkeznek majd. De átok az emberre, aki azt mondja: hazudjatok, gyilkoljatok, raboljatok, mert a törvény szavai nem érvényesek. Megjegyzés: törvény híján barbár erkölcs követhető. Otto von Bismarck szerint minden magyar egy huszár és egy jogász keveréke. Kommentár: van is magas ló sok néprömb alatt – természetesen én hozzá. Szemléletes fogalmi-hangulati különbség van egy magyar és egy angol kifejezés között, habár elvben mindkettő ugyanazt jelölné. Magyar szó a köztisztviselő: ergo a személy tisztséget visel. Angol megfelelője a public servant, ami ellenben a köz, a társadalom szolgáját jelöli. VI. György angol király a róla, s a beszédhibájáról szóló Pazar filmben mondja kristály-tisztán a háború kapcsán: nyers, primitív dogma, hogy az erővel az igazság. Nem királyi szó, de eredetileg a miniszter szó is a szolgálatra utal. Ezekhez képest a legutóbbi egy év itthon nem csak dömpingszerű jogalkotást, de drámai visszalépéseket, törvényi megszorításokat, emberi jogi zavarokat is hozott.

Alapvető közjogi kérdés: van-e mód a feje tetejéről a talpára állítanunk a honi jogi szisztémát? És ebben hová tartoznának, mivégre valók az alapjogaink? Aki erre válaszol: Dr. Somody Bernadette, az

ELTE alkotmányjogász adjunktusa. Kedves tanárnő: a hallgató nevében is – ha jól tudom, első ízben itt – köszöntelek a stúdióban. **Szervusz!** Kezem ügyében a társszerzőségeddel készült alkotmányjogi tankönyv II. kötete, **Alapjogok** címmel. Azt írják Rólad a legelején, hogy az Alapjogi Tudományos Diákkör vezető tanáráként a tananyag elsajátíthatóságának **hallgatói** (sic!) szempontjait is érvényesítetted. Erre lesz szükség ma is. Közéleg az első közszolgálati-kereskedelmi szünetünk, előtte kapsz két villámkérdést. **1)Kedvcsinálóként mondanál egy vagy kettő eszmetörténeti érdekességet a jogok ősi rendjéről, azok korai gondolkodóitól? Pl. igaza volna-e Arisztotelésznek abban, hogy az igazságtalan törvények jogtalanok? 2)Ha 3-at kellene és lehetne csak kiemelni az alapjogok közül, melyik 3 volna a Te választásod? Most szünetet tartunk, de jövőnk vissza.**

Folytatódik a Rakott, az alapvető jogainkkal és Somody Bernadette tanárnővel. A 4. alkalom a mai, amikor tehetséges fiatal szakember bemutatkozik a műsorunkban. Ez fontos és rendre sikeres misszió: folytatása következik. Hagyományunk a vendég (a)tipikus bemutatása. Somody Bernadette 2000-ben diplomázott az ELTE-n. Hűséges típus: már korábban is tanszéki demonstrátor volt, és azóta is az alkotmányjogi tanszék kötelékébe tartozik. PhD fokozattal rendelkező adjunktus. Végzett színvonalas külső munkát ombudsman mellett, és a gyermekjogok terén a közigazgatás keretében is. A diákok a segítőkészségét említik első helyen. Jómagam közös államvizsgáztatás kapcsán szereztem megnyerő tapasztalatokat. Igaz, senki másnál nem láttam még olyan angyali tekintettel megszavazni egy elégtelen, mint Somody tanárnőnél. Ami kevés, az nem elég. Mottó lehet a mai adáshoz is.

A kályhánál kezdjük. **Mi az, hogy alapjog, miben különbözik attól, ami e szint alatt van, s ezek példán hogyan szemléltethetők?! Amerikával példálózva szokás mondani: ezt ott a hatalom meg nem merné tenni a polgárral, mivelhogy az USA-ban alkotmányos jog a szabad fegyvertartás.**

Mivel nem egyformák, hogyan kategorizálhatók az alapjogok? Mit jelent a kategóriák tartalma, jellege, érvényre jutásuk módja és állami kezelésmódjuk lényege? Mit takarnak ezek a fogalmak: alanyi jog, állami kötelezettség, államcél? Szinonimaként mégis bevezethetők?

Egyéni jog, kollektív jog: egyre megy? Vajon a deklaráció is elég, vagy élő jogokra tartunk igényt? Van korszerű katalógusunk? Mit mutat az egybevetés az Európai Unió Alapjogi Chartájával: szellemiségben, modernítésben, jogtételekben, minőségileg és az érvényesítés módját, esélyét tekintve? Éppen ma, a közmédia elbocsátásai kapcsán érdemes idézni az Alapjogi Charta „Szolidaritás” című fejezetéből. Charta-sértő, ami itthon történik.

Térjünk ismét hazai vizekre. Dióhéjban összehasonlíthatad alapjogi szempontból az eredeti '49-es sztálinista alkotmányt, a '89-es alkotmányreform ma is hatályos elvi rendszerét, és a jövőre hatályba lépő új Alaptörvény alapjogi filozófiáját?! Lehet vajon jog, ami egyben feltételes adomány és kíváncsi, sőt itt-ott kötelesség és felelősség is egyben, ugyanannak a személynek? Közjogilag megfelelő értékválasztás ez így? Sarkítva: az emberek - hatalmi pozícióból – feltételezett igazságérzete erősebb a jogállam rendjénél? Az emberek ezt meg azt, s éppen így akarták, avagy hatalom-központú összemosás és ködösítés ez tulajdonképpen? Fókuszban a munka, mely Magyarországnak csupán államcél, az embereknek viszont közösség gyarapítási kötelezettség?! Fair, európai megoldás ez?

Az Alaptörvény döntően közjogot rendez. Mennyiben, mennyire lehet beleszólása a magánviszonyokba? Tény: az alapjogok jelentős köre meghatározott feltételek együttes meglétekor korlátozható. De vajon mikor, miért, hogyan, és e szempontból mi újat hoz - példászerűen is – az Alaptörvény?

Ismét szünetet tartunk, de jövőnk vissza. Folytatódik a Rakott, az alapvető jogainkkal, és Somody Bernadette alkotmányjogász tanárnővel. A tételes jog áttekintése nyomán a jogok érvényesülése és védelmét elemezzük. **A rendszerváltás 20 éve alatt kb. mennyit tudtunk valóra váltani a főbb alapjogainkból? Mondanál példákat jó és rossz tekintetben? Min múlik alapvetően, hogy előre jutunk-e vagy helyben járunk, netán visszaeséssel kell számolnunk?**

Te hogy látod: milyen volt eddig itthon és milyen lesz jövőre az alapjogok intézményes védelme, ún. garancia-rendszere? Fontos alkérdések: hogyan változik e téren az AB hatásköre, átalakuló szervezete, intézményes függetlensége? Mivé fejlődik az alkotmányjogi panasz? Jogérdek kell jövőre ott, ahol eddig bárki indítványozhatott: vajon jó ez nekünk?

Mit gondoljunk az ombudsmani intézmény-rendszer változásairól? Az adatvédelem „biztos(i)” rendjének feladása hogyan értékelhető a függetlenség és a jogi biztosítékok szempontjából? Jó volna ezeket példán szemléltetni! A parlamenti biztos – „ombudsmanó”, hívták már így is - intézményéhez kapcsolódva beszéljünk egy kicsit a modern emberi jogokról: általában és nevesítve is. Gyermejjogok, a környezettel kapcsolatos egyéni és közösségi jogok, fogyasztóvédelem, stb. Mi várható ezek terén e században, Európában, és mi vajon a fősodorba tartozunk-e, vagy leszakadóban lennénk, kiváruunk?

Ismét, immár az utolsó szünethez érkeztünk. Mindjárt jövőnk vissza. Folytatódik a Rakott, Somody Bernadette alkotmányjogász kolleginával, és az alapjogokkal, zárul a játékos feladvánnyal.

Ebben a blokkban egybevetésekre kérlek, a kulcsszó Magyarország és Európa. Szállóige lett szinte: ha itthon nem boldogulunk, megyünk Strasbourg-ba, Brüsszelbe, Luxemburgba. Ilyen egyszerű avagy igencsak bonyolult, időigényes és feltételes, sőt néha kizárt is volna mindez? Mikor fordulhatunk Strasbourg-hoz, milyen alapon és mekkora eséllyel?

Európa alapjogi mércéi és fórumai hogyan viszonyulnak a hazai helyzethez? Voltak nevezetes magyar ügyek, légy szíves jelezz néhányat, tanulságképpen! Mi történik itthon jogilag egy strasbourggi, állami vereség után?

A kérdés meg is fordítható: van-e példa arra, hogy a honi jogvédelem markánsabb, mint a kinti, mivel járhat ez?

Slágerkérdés: egy nemzeti hatáskörbe tartozó alkotmány, jelesül a mi Alaptörvényünk kerülhet-e szembe az Unió kötelező jogi normatíváival? Ha ez történnék, mire készülünk?

A világ boldogabbik részén a jogi katalógus bővül. Félkomolyan fejezném be. Szerinted lesz-e bármikor az iróniához, a humorhoz fűződő alkotmányos jog? Például, hogy vitriolos humorral mondhasam: ha így megy tovább, eljőhet az idő, amikor a csecsen veterán, a Bukarest helyett ide tévedt turista, a gépére váró burmai tranzitutas, a hontalan eritreai vagy az ausztrál légikísérő is kap nálunk választójogot.

Nemigen reménykedem, pedig talán kellene. Tedd nevetségessé, s összeomlik, még ha márványból van is! - vélte anno Seneca. Ha ezt nem is, egy csöpp derűt azért megpróbáltunk vinni a mai műsorba. Időnk lepergett. A játék maradt hátra.

A július 7-i Rakott agytorna-feladványának kérdései és megfjtései a következők: **1) Volt-e hazai alkotmányos követelmény a „munkaerőgazdálkodás”? Válasz: Igen, az eredeti 1949. évi XX. törvény 45. § (2) bekezdése követelményként utalt rá. 2) Létezett-e hazai alkotmányos normaként az üdüléshez való jog? Válasz: Igen, az eredeti 1949. évi XX. törvény 45. §-a a dolgozók jogaként tételezi ezt. 3) Az Európai Unió tagjai alkotmányainak bármelyikében megtalálható-e az ellenálláshoz való jog? Válasz: Igen, a portugál alkotmány 21. §-a tartalmazza ezt a jogot. 4) Igaz-e, hogy nincs különbség az alapjogok szempontjából a természetes és a jogi személyek között? Válasz: Nem, egyes alapjogok csakis embert illehetnek meg. 5) Melyik alkotmányos kategóriához kapcsolódik a „homogén csoport” AB által kimunkált követelménye. Válasz: A hátrányos megkülönböztetés (negatív diszkrimináció) vizsgálatához kapcsolódó alkotmánybíróági követelmény ez.**

A megfjtéseket - az adásbeli elhangzás után - a fórumba várom. Az első perfekt megfjtő sportmezt kap. Jó játékot, keresést és sikeres találatokat kívánok! Legközelebb július 28-án jövőnk, amikor is az inasok, segédek és mesterek világától a modern szakképzésig címmel beszélgetünk Dr. Sós Tamás parlamenti képviselővel. Köszönöm, hogy itt voltál Somody Bernadette kolléganő. Együtt köszönjük meg a hallgató figyelmét, és a rádió részéről Árva Brigittának és Józsa Péternek a segítő közreműködést. Szép estét, majd kellemes nyaralást kíván: Kolláth György. Viszonthallásra.